

Vojko Devetak

LITURGIJA I POBOŽNE VJEŽBE

Sigurno da Boga možemo najdostojnije slaviti sudjelujući u onom slavljenju koje mu iskazuje Isus Krist i da je najdostojnije i najsavršenije ono bogoštovlje koje obavljamo zajedno s Kristom. To je javno bogoštovlje Crkve — sveta liturgija. Prema tome bogoštovlju privatno bogoštovlje koje sami činimo bit će uvijek nesavršeno. U javnom bogoštovlju svetost se postiže i unapređuje po svetim sakramentima; međutim, ništa ne smeta da svetu liturgiju okružimo i izrazima privatnog bogoštovlja »koje pojedinac iskazuje Bogu u tajnosti svoga srca ili ga izražava izvanjskim činima«, veli Pio XII.¹ Isus je sudjelovao u službenoj službi Sinagoge i Hrama, ali je i privatno molio. On smatra vrijednom i privatnu molitvu kad veli: »A ti kad moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata te se pomoli Ocu svom u tajnosti, pa će ti platiti Otac tvoj, koji vidi u tajnosti« (Mt 6,6; 6,17). Stoga ne može biti suprotnosti između liturgijske i osobne pobožnosti. One su međusobno povezane. Osobna molitva prelazi u liturgijsku i u njoj doživljava svoj vrhunac, kao što i liturgijska prelazi i nadahnjuje osobnu pobožnost.

Činjenica je da se tijekom stoljeća, zbog nerazumijevanja liturgijstoga latinskog jezika, puk radije obraćao privatnoj pobožnosti koja se obavljala na živom narodnom jeziku. Činjenica je i to da je ponekad pučka pobožnost potisnula liturgiju. Sada je to prevladano uvođenjem živog narodnog jezika u liturgiju. Međutim, tolike puku drage privatne pobožnosti istisnuti iz religioznog života vjernika bilo bi veliko, ako ne i ponegdje tragično, osiromašenje vjerskog života. Zamislimo samo kako bi bilo osiromašenje kad bismo istisnuli vanliturgijske pobožnosti kao što je klanjanje presv. euharistiji ili križni put? Tko može oduzeti pravo dobrim kršćanima da mole onako kako im diktira njihovo srce? Liturgijska obnova sve je to imala u vidu. Ona, doduše, naglašava da je »liturgija vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga« (SC 10), ali i tvrdi da »sveta liturgija ne iscrpljuje čitavu djelatnost Crkve« (SC 9). I dalje veli: »Za-

¹ Documenta pont. II, 49.

uzvrat ista liturgija potiče vjernike da nasićeni vazmenim otajstvima budu složni u bogoljubnosti« (SC 10) i ne samo što odobrava već i »*veoma preporučuje* pobožne vježbe kršćanskog naroda« (SC 13).

Najprije treba ustanoviti što je *prava pobožnost*. Neki smatraju da se pobožnost sastoji u tome što čovjek Boga časti, moli, zaziva, razumije se, više unutrašnjim stavom nego vanjskim držanjem, jer samo religiozni osjećaji vrijede pred Bogom. Međutim, tako shvaćena pobožnost, uvijek je nešto sa strane čovjeka, to je čovjekov čin iako je u svom predmetu — koji je Bog — uzdignut.

Treba priznati da pobožnost traži i to, ali ne samo to. Na to nas upozorava Crkva kad nas poučava: »Neka se vjernici sjete da prava pobožnost nije u neplodnom i prolaznom osjećaju ni u nekoj ispraznoj lakovjernosti, nego da izlazi iz prave vjere koju prati sinovska ljubav i slijeđenje kreposti« (LG 67). Prije onoga što mi možemo učiniti za Boga jest ono što je Bog učinio za nas, a to je djelo spasa, to je Kristovo pashalno otajstvo u koje se moramo ucijepiti i u njega urasti. Ako je molitva susret s Bogom, Bog ne može biti samo objekt, već subjekt, dapače glavni djelatnik. Bog je inicijator svega, on nas zove a mi mu s poštovanjem odgovaramo. Prema tome, pobožnost je prije svega otvoriti se Božjem djelovanju po Kristu i po Crkvi, to znači otvoriti se liturgijskom djelovanju.

Pobožne su vježbe — veli Instrukcija iz 1958.— oni skupovi, slavlja, zajedničke molitve koje ne ispunjavaju uvjete liturgijskih čina.

Takvo definiranje pobožnih vježbi uključuje mnoge različite stvari. Prema Vatikanskom II. tu spadaju: one vježbe koje »se vrše po odredbi Apostolske Stolice«, a nemaju liturgijski karakter; to su i »svete vježbe pojedinih crkava koje se vrše po naredbi biskupa prema običajima ili pravilno odobrenim knjigama« (SC 13). Takve pobožne vježbe imaju posebno dostojanstvo jer su priznate od Koncila.

Prema drugom kriteriju, pobožne bi vježbe bili i oni sveti čini: koji su niži od liturgije; koji nisu ustanovljeni od Krista ili Crkve iako su od nje, bilo direktno bilo indirektno, odobreni; nisu javno bogoslužje Crkve; i za kršćane nisu obavezni.

Ipak, to *nisu privatni čini* jer obzirom na općinstvo svetih koje sačinjava Crkva na nebu i Crkva na zemlji, u Kristovom mističnom tijelu, u strogom smislu, ne postoje posebni privatni čini. Crkva dopušta da postoji bogoštovlje koje nije liturgijsko, čak ističe njegovu nužnost i odbacujući liturgijsku isključivost, indirektno označuje elemente koji sačinjavaju narav pobožnih vježbi. Tako kad tvrdi da je Krist prisutan u Crkvi kad se vrši djelo spasa, ne uči da se to događa isključivo pomoću liturgije, već »*osobito* u liturgijskim činima« (SC 7). Iz toga se izvodi da Krist djeluje i u pobožnim vježbama, da to pripada njihovoj naravi, a da se pobožnim vježbama ne daje dostojanstvo u najvišem smislu.

Analogno su pobožne vježbe *čini Crkve* jer se tvrdi da »liturgija ne iscrpljuje čitavu djelatnost Crkve« (SC 9). Čini Crkve koji nisu liturgijski,

ali u najmanju ruku pripadaju pobožnim vježbama, ostvaruju se u misionarskoj djelatnosti, propovijedanju evanđelja, katehiziranju, karitativnoj djelatnosti, odricanju, razmatranju, duhovnom životu, jer se »duhovni život ne sastoji samo u sudjelovanju u svetoj liturgiji. Doista kršćanin, pozvan da moli u zajednici, mora uz to ući i u svoju sobu i moliti Oca u tajnosti« (SC 12). Preporučuje se da se u liturgijskoj godini obavljaju pobožne vježbe, da se prema današnjim prilikama preurede, zadrže ili ponovno uvedu »prema predaji običaji i vježbe svetih vremena« (SC 107; 105). Preporučuje se kao oblik apostolata vršenje djela pobožnosti (CD 17). Pobožne su vježbe korisno sredstvo za jedinstvo i sklad prezbitera (PO 14); »Neka se brižno njeguju one vježbe pobožnosti koje preporuča poštovanja vrijedno iskustvo Crkve« u odgajanju pitomaca u sjemeništima (OT 8; SC 17). U pobožne vježbe spadaju i tradicionalne pobožnosti kao križni put, sveta ura, krunica, osobito u svibnju i listopadu, pobožnost prvih petaka, trodnevnicе i devetnice, pučko pjevanje i u prvom planu od Koncila preporučeno »sveto slavlje Božje riječi« (SC 35).

Pobožne su vježbe, nema sumnje, dobre i korisne, ali ih ne smijemo apsolutizirati obzirom na liturgiju. Prednost liturgije, koja po svojoj naravi daleko nadvisuje pobožne vježbe, traži da pobožne vježbe treba tako organizirati »da budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizlaze te k njoj vode« (SC 13).

Prema toj koncilskoj odredbi, pobožne vježbe trebaju se uskladiti s duhom i karakterom liturgijskih čina. Trebaju uvoditi kršćane u duhovni život liturgijskog karaktera, a ukoliko proizlaze iz liturgije, u njoj nalaze svoju učinkovitost i snagu. Obzirom na liturgiju, pobožne su vježbe uvod, pomoćni elemenat, stvaraju duhovnu klimu, utječu da se liturgijski čini ostvaruju na dužan način.

Prema rečenome, pobožne su vježbe: sveti čini prisutnog Krista; čini Crkve; čini Mističnoga tijela; božansko bogoštovlje; promiču posvećenje onih koji ih prakticiraju. Svi su ti elementi zajednički i liturgiji, samo što u liturgiji nalaze svoje najviše ostvarenje. Pobožne vježbe pomažu i potiču liturgijsku duhovnost koja je »autentično provođenje kršćanskog života (koji je u Kristu), života koji se temelji na sakramentima inicijacije, proživljava u liturgijskim činima, osobito u euharistiji otkuda polazi da u svijetu svjedoči i da svoj vrhunac dosegne u nadi eshatoloških ostvarenja«.²

Važna karakteristika pobožnih vježbi jest da najvećim dijelom ne ovise o vrhovnom autoritetu Crkve, nego su podvrgnute dijecezanskom biskupu koji odobrava njihove formule i sadržaj.

U svakom slučaju, pobožne se vježbe ne smiju pobrkati s liturgijom. U provedbama odredaba Sabora koji daje smjernice za pobožne vježbe.

² G. BARAUNA, *La sacra liturgia rinnovata dal Cōncilio*, Torino, 1965, 264.

očito je da mnogo toga treba u pučkoj i crkvenoj pobožnosti modificirati, jer se u nju uvuklo dosta toga što nema ništa zajedničko s religioznošću. Pročišćavajući razne natruhe »treba sačuvati njihovo prvotno značenje« (SC 107). Međutim, svako modificiranje ili eventualno ukidanje treba izvesti u dogovoru s mjesnim biskupom.

»DIJELITI KRUH RIJEČI«

Smjernice Španjolske biskupske liturgijske komisije
o držanju homilije*

UVOD

Isusov nauk

1. U nedjelju i zapovjedne blagdane kršćanske se zajednice sastaju da slave pashalno otajstvo slušajući Božju riječ i sudjelujući u euharistiji (usp. SC 106). U svaki pojedini od tih dana svećenik, koji sudjeluje u vlastitom stupnju svoga služenja u službi Kristovoj, navješćuje vjernicima Božju riječ i podjeljuje im tijelo Gospodnje (usp. LG 28; PO 18).

Na taj se način u vremenu obnavlja gest uskrsloga Isusa koji se ukazao učenicima na putu u Emaus. Najprije im je tumačio riječ »počevši od Mojsija i svih proroka« (Lk 24,27) a zatim, »dok je s njima sjedio za stolom, uze kruh, zahvali, razlomi ga, pa im ga dade« (r. 30). Gospodinovu prepoznavanju prethodio je dugi razgovor u kojem je Učitelj »učinio da gori srce« učenika prije negoli im je otvorio oči vjere (r. 32), da bi ubuduće preko biblijske riječi, koja obasjava situaciju ljudi, i preko euharistijskog kruha, »prepoznali uskrsloga Gospodina i osjetili ga ponovno prisutna u svojoj sredini prema njegovu obećanju« (zborna molitva VII. vazmene nedjelje).

Između prvotne situacije tih učenika i njezine kasnije preobrazbe stoji u sredini tumačenje Pisma u euharistijskom kontekstu. Kad se Gospodin bude ponovno ukazao svim svojim sjedinjenima na gozbi, potaknut će ih da paze »na Mojsijev zakon, Proroke i Psalme« (Lk 24,44) i otvorit će im pameti »da shvate Pisma« (rr. 45-47), čineći ih tako svjedocima svih djela što ih je on učinio (r. 48).

* »Partir el pan de la Palabra«. Orientaciones sobre el ministerio de la homilía aprobadas por la Comisión episcopal de liturgia, *Notitiae*, 19 (1983), 814-825.